

บทคัดย่อ

ในบทละครเรื่อง "คอยโกโด้" แซมมวล เบกเกตต์ สร้างฉากและตัวละครต่างไปจาก
ชนบ ผู้อ่านและผู้ชมสามารถตีความหมายของฉาก บทบาทและบทเจรจาของตัวละครได้หลายนัย
ร่วมสร้างความหมายให้แก่ละครเรื่องนี้ได้

Abstract

The characterisation and setting of *Waiting for Godot* is unconventional.
The play is therefore open to multiple interpretations and seems to invite readers and
audiences alike to make the play their own.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แซมมวอล เบกเกตต์ : คอยโกโดต์

Samuel Beckett : *Waiting for Godot*

วัลยา วิวัฒน์ศร*

แซมมวอล เบกเกตต์ (ค.ศ. 1906-1989) เป็นชาวไอริช เกิดที่อำเภอฟ็อกซ์ริคก ซานเมืองดับบลิน ครอบครัวค่อนข้างมีฐานะ เขาจึงได้รับการศึกษาอย่างดี เบกเกตต์หลงใหลในวิชาวรรณคดีฝรั่งเศสและชอบภาษาอิตาเลียน เมื่อเขาจบปริญญาตรีทางด้านอักษรศาสตร์ด้วยคะแนนยอดเยี่ยม วิทยาลัยทรินิตี้อันเป็นสถานศึกษาของเขาจึงส่งเขาไปเป็นผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษที่ Ecole Normale Supérieure ซึ่งเป็นสถาบันผลิตครูชั้นอุดมศึกษาที่ปารีส เบกเกตต์เดินทางมาปารีสในปี ค.ศ. 1928

เบกเกตต์สอนหนังสืออยู่ 2 ปี เขาอ่านหนังสือจำนวนมากและพบปะนักเขียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง James Joyce ซึ่งเป็นชาวไอริชเช่นเดียวกับเขาและมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ปารีส เบกเกตต์ อ่อนกว่าจ๊อยซ์ถึง 24 ปี เขาอุทิศตนช่วยงานเล็กๆ น้อยๆ แก่จ๊อยซ์ทั้งในฐานะมิตรและศิษย์

เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการสอนที่ปารีส เบกเกตต์ก็เดินทางกลับเมืองดับบลินในปีค.ศ. 1930 เขาอยู่ที่นั่นชั่วระยะหนึ่งแล้วเดินทางทั่วยุโรป เขาพำนักในอังกฤษนานกว่าที่อื่น เขียนนวนิยายเรื่องแรกๆ ของเขาเป็นภาษาอังกฤษ จนถึงปี ค.ศ. 1934

เบกเกตต์เริ่มทำงานแปลตั้งแต่ปี ค.ศ.1930 งานแปลที่สำคัญคือแปลบทร้อยกรองชื่อ *Zone* ของโพลีแนร์ กวีฝรั่งเศส เป็นภาษาอังกฤษ และแปลนวนิยายของตนเองเรื่อง *Murphy* เป็นภาษาฝรั่งเศส

ในปี ค.ศ. 1938 มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นแก่เบกเกตต์ที่กรุงปารีส เขาถูกชายชื่อนคนหนึ่งแทงด้วยมีด บาดเจ็บจนต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล เมื่อออกจากโรงพยาบาล เขาไปพบชายคนนั้น ถามถึงสาเหตุ คำตอบก็คือ “ไม่รู้” (*Je ne sais pas.*) เหตุการณ์นี้ทำให้เบกเกตต์มองเห็นว่า มีพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่อาจอธิบายได้ด้วยเหตุผลของมนุษย์

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เบกเกตต์ตัดสินใจแต่งหนังสือของเขาด้วยภาษาฝรั่งเศส เริ่มต้นด้วยเรื่องสั้นชื่อ *La Fin (The End)* มีผู้คาดเดาไปต่างๆ นานาถึงสาเหตุที่เขาใช้ภาษาฝรั่งเศสเขียน บ้างก็ว่าเขาหาสำนักพิมพ์ได้ง่ายกว่า บ้างก็ว่าภาษาฝรั่งเศสมีกฎไวยากรณ์คงที่กว่าภาษาอังกฤษ ซึ่งเขาจำเป็นต้องใช้สำหรับงานเขียนชิ้นสำคัญๆ ของเขา อย่างไรก็ตาม เบกเกตต์เคยกล่าวแก่นักศึกษาปริญญาเอกผู้หนึ่งว่า

* รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำหรับข้าพเจ้า มันไม่เหมือนกับการเขียนเป็นภาษาอังกฤษ มันเข้าใจว่ากันมากเมื่อเขียนเป็นภาษาฝรั่งเศส¹

เบกเกตต์เขียนนวนิยายชุด 3 เรื่อง (ไตรภาค) ได้แก่ *Molloy* (ค.ศ. 1951) *Malone meurt* (ค.ศ. 1951) และ *L'Innommable* (ค.ศ. 1953) เป็นภาษาฝรั่งเศส ทว่าเบกเกตต์กลายเป็นนักประพันธ์ผู้มีชื่อเสียงทันทีที่บทละครเรื่องแรกซึ่งเขียนด้วยภาษาฝรั่งเศสของเขาออกแสดง ละครเรื่องดังกล่าวคือ *คอยโกโดต์* (*En attendant Godot*)

เบกเกตต์เขียน *คอยโกโดต์* ในระหว่างวันที่ 9 ตุลาคม ค.ศ. 1948 ถึงวันที่ 29 มกราคม ค.ศ. 1949 และได้แก้ไขดัดแปลงหลายครั้งก่อนจัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1952 ผู้กำกับการแสดงชื่อ Roger Blin ได้อ่านต้นฉบับและพอใจ แม้เขาจะไม่เข้าใจละครเรื่องนี้เท่าใดนัก

ถึงแม้ *คอยโกโดต์* จะมีตัวละครเพียง 5 ตัว และ 4 ใน 5 เป็นเพียงคนจรจัดซึ่งจะทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องค่าเครื่องแต่งกาย จากก็มีเพียงต้นไม้ต้นเดียว แต่โรเซร์ แบล็งก็ยักขาตเงินสนับสนุนและยังหาโรงละครที่ยินดีให้แสดงไม่ได้ เขาต้องรอคอยถึง 4 ปี ละครเรื่องนี้จึงได้แสดงรอบปฐมทัศน์ในวันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1953 และประสบความสำเร็จอย่างคาดไม่ถึง ละครโรงต่อเนื่องถึง 2 ปี รวมการแสดง 300 รอบ มีผู้แปลบทละครมากกว่า 20 ภาษาและมีการแสดงละครเรื่องนี้ทั่วโลก สำนักแปลภาษาอังกฤษเป็นของเบกเกตต์เอง

ละครที่เสนอภาพการรอคอยเรื่องนี้ เข้าถึงอารมณ์และความรู้สึกของคนหนุ่มมากด้วยรูปแบบแปลกใหม่ซึ่งแตกต่างไปจากละครตามขนบโดยสิ้นเชิง ตัวละครพูดคุย ดกเถียง เล่นกัน ทำร้ายกัน เพื่อฆ่าเวลาอันแสนจะทรมานขณะรอคอย และทั้งความสงสัยแก่ผู้ชมผู้อ่านว่าโกโดต์คือใคร โดยผู้ประพันธ์ไม่เฉลย

อแล็ง รอบป์-กรีเยต์ นักประพันธ์นโปโรม็อง-นวนิยายสมัยใหม่ เขียนถึงสถานการณ์เปิดเรื่องในบทความชื่อ "ซามูเอล เบกเกตต์หรือการปรากฏบนเวที" ว่า²

จากไม่บอกอะไรเลย หรือบอกเพียงเล็กน้อย เส้นทางหรือขอบเขตกว้างๆว่าข้างนอกก็แล้วกัน สิ่งที่สังเกตได้ชัดเจนมีเพียงสิ่งเดียว คือต้นไม้ต้นหนึ่ง ผอมแกร็น ต้นไม้ใหญ่ก็ไม่ใช่ ไม่มีใบสักใบ ขอบเขตว่าเป็นใคร (กระดุก) ต้นไม้ก็แล้วกัน มีชายสองคนบนเวที ไม่ทราบอายุ ไม่ประกอบอาชีพ ไม่มีสถานภาพทางครอบครัว ไร้ที่อยู่อีกต่างหาก สรูปก็คือชายจรจัดสองคน ไม่ป่วยไม่ใช่ คนหนึ่งถอดรองเท้า อีกคนพูดถึงประวัติและคำสั่งสอนของพระเยซู พวกเขากินแครอท พวกเขาไม่มีอะไรจะบอกเล่าแก่กัน เรียกหากันด้วยชื่อย่อว่า โโกโกและตติ ซึ่งไม่อาจจะนำไปอ้างถึงชื่อใดได้ พวกเขาชมองซ้ายมองขวา ทำท่าเหมือนจะจากไป จะจากกัน แต่ก็กลับมายุ่งใกล้ๆกันเสมอตรงกลางเวที พวกเขาไม่อาจไปไหนได้ พวกเขาคอยคนชื่อโกโดต์ ซึ่งไม่มีใครรู้เรื่องเกี่ยวกับเขา รู้เพียงแต่ว่าเขาจะไม่มา อย่างน้อยเรื่องนี้ชัดเจนสำหรับทุกคนตั้งแต่เริ่มเปิดฉาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ "Samuel Beckett", *Cahier de l'Herne*, 1976, หน้า 209 อ้างตาม ขจิตรา กังคานนท์ : ศิลปะการเขียนบทละครของ Samuel Beckett หน้า 16

² อ้างตาม *Itinéraires littéraires XX siècle* หน้า 107

ในข้อความที่ยกมาข้างต้นนี้ รอบร์-กรีเยต์กล่าวถึงฉากและตัวละคร ผู้เขียนบทความขอขยายความใน 2 ประเด็นนี้ ดังนี้

ฉาก

ฉากในเรื่องเป็นฉากเปิด “ทางในชนบท มีต้นไม้หนึ่งต้น” (แปลจาก *En attendant Godot* สำนักพิมพ์ Minuit ค.ศ. 1952) ซึ่งดูเหมือนเป็นสถานที่จริง แต่กลับไม่อาจบอกได้แน่ชัดว่าเป็นที่ใด และเมื่อเรื่องดำเนินไป ตัวละครเบื้องหน้าที่จะรอคอยอยู่ตรงนั้นแต่ก็มีอาจจากไป ทำให้สถานที่นั้นดูไม่แตกต่างจากคุกเก่าไदनัก กลายเป็นสถานที่ปิดในความรู้สึกของตัวละครและผู้ชมได้

นอกจากนี้ตัวละครยังแสดงความไม่แน่ใจเสมอในเรื่องสถานที่ที่เขาปรากฏตัวอยู่

เอสตราง : แกแน่ใจหรือว่าที่นี่ (หน้า 16)

เอสตราง : ในความเห็นของฉัน เมื่อวานเราอยู่ที่นี้ (หน้า 18)

เอสตราง : เราไม่ใช่คนแถวนี้หรือครับท่าน (หน้า 30)

ปอซโซ่ : ที่นี่ ในที่ของฉันอย่างนี้ล่ะหรือ (หน้า 31)

ปอซโซ่ : คุณไม่ใช่คนแถวนี้ คุณไม่รู้หรือว่าสนรยบ้านเราเป็นอย่างไร (หน้า 46)

คำว่า ‘ที่นี่’ ในภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า ici ‘แถวนี้’ คือ d’ici มีคำว่า ici เช่นกัน

วลาดีมีร์ : ที่นี่ไม่มีอะไรทำแล้วละ

เอสตราง : ที่ไหน ๆ ก็ไม่มี (หน้า 73)

ไม่ว่าจะ ‘ที่นี่’ (ici) หรือ ‘ที่ไหน’ (ailleurs) ซึ่งเป็นที่อื่น ตัวละครก็ไม่แน่ใจเช่นกัน

ความไม่แน่ใจในเรื่องสถานที่ยังคงมีอยู่ในองก์ที่ 2 แม้ผู้ประพันธ์จะให้คำอธิบายประกอบจากว่า “วันต่อมา เวลาเดียวกัน ที่เดียวกัน” ก็ตาม

ปอซโซ่ ซึ่งกลายเป็นคนตาบอดถามว่าพวกเขาอยู่ที่ไหน วลาดีมีร์ก็ไม่อาจตอบได้

ปอซโซ่ : เราอยู่ที่ไหน

วลาดีมีร์ : ไม่รู้ (---)

ปอซโซ่ : มันดูเหมือนอะไรล่ะ

วลาดีมีร์ : อธิบายไม่ถูก มันไม่เหมือนอะไร ไม่มีอะไร มีแต่ต้นไม้ต้นเดียว (หน้า 122)

สถานที่นี้ไม่เหมือนอะไร ไม่มีอะไร เป็นปริศนาที่ขบไม่แตกเช่นเดียวกับต้นไม้ประกอบสถานที่ ทั้ง วลาดีมีร์และเอสตรางไม่อาจบอกได้ว่าต้นไม้ต้นนั้นเป็นต้นอะไร และใช้ต้นไม้เดียวกับที่โกโดต์กำหนดเป็นสถานที่นัดพบหรือไม่

เอสตราง : ต้นอะไรรู้ไหม

วลาดีมีร์ : ต้นหลิวกระมัง

เอสตราง : แล้วใบของมันล่ะ

- วลาติมีร์ : ต้นไม้นี้คงตายแล้ว
 เอสตราแกง : ไร้ใบก็ไร้เสียงครวญคร่ำ
 วลาติมีร์ : นอกเสียจากว่าจะเป็นฤดูผลัดใบ
 เอสตราแกง : ฉันว่ามันเหมือนไม้พุ่มมากกว่า
 วลาติมีร์ : เหมือนไม้กอ
 เอสตราแกง : ไม้พุ่ม
 วลาติมีร์ : เหมือน...แต่ต้องการจะบอกอะไร เรามามืดทั้งนี้หรือ (หน้า 17)

เมื่อถึงองก์ที่ 2 ต้นไม้ต้นนี้ก็เปลี่ยนไป ผลิบาเต็มต้นในหนึ่งวัน (หน้า 79 และ 92) จนตัวละครไม่แน่ใจว่าเป็นต้นเดิมหรือไม่

สถานที่ที่ไม่ชัดเจนนี้ ผู้แต่งขยายมิติด้วยคำพูดของตัวละคร ทำลายภาพมายาของความเป็นละคร ด้วยการให้กล่าวว่า แท้จริงแล้วสถานที่นี้ก็คือสถานที่แห่งการแสดง

- วลาติมีร์ : คำคืนอันวิเศษ
 เอสตราแกง : ขอจดจำจนวันตาย
 วลาติมีร์ : และยังไม่สิ้นสุดนะ
 เอสตราแกง : ใช่ ยังไม่สิ้นสุด
 วลาติมีร์ : มันเพิ่งจะเริ่มตัวเอง
 เอสตราแกง : น่ากลัวจริง
 วลาติมีร์ : ยิ่งกับอยู่ในโรงละคร
 เอสตราแกง : โรงละครสัตว์
 วลาติมีร์ : โรงเต็นรำ
 เอสตราแกง : โรงละครสัตว์ (หน้า 47-48)

ไม่ว่าจะเป็นโรงละคร โรงละครสัตว์หรือโรงเต็นรำ ผู้คนล้วนแต่มาแสดงและมาชมการแสดงกัน
 ทั้งนี้

ในองก์ที่ 2 มิติสถานที่แห่งการแสดงกลับมาอีกครั้ง

- ปอชโซ่ : เราอยู่ที่ไหน
 วลาติมีร์ : ไม่รู้สิ
 ปอชโซ่ : เราอยู่ในที่ที่เรียกกันว่า เวทีละคร หรือเปล้า
 วลาติมีร์ : ฉันไม่รู้จัก (หน้า 122)

มิติสถานที่ที่เข้าใจยากที่สุดคือการเปรียบกับตู้โดยสารรถไฟ

- วลาติมีร์ : แกคิดว่าเราอยู่ที่ไหนเมื่อวานนี้
 เอสตราแกง : ฉันไม่รู้ เราอยู่ที่อื่นนะซี อยู่ในตู้โดยสารรถไฟตู้อื่น ที่ว่างนะมีอยู่เสมอแหละ
 วลาติมีร์ : (แน่ใจ) ก็ได้ เมื่อวานเราไม่ได้อยู่ที่นี้ (หน้า 92)

เป็นการยากที่จะเข้าใจการเปรียบเทียบตัวละครกับตู้โดยสารรถไฟ อย่างไรก็ตามในนวนิยายเรื่อง *Murphy* เบกเกตต์เขียนไว้ว่า “ตู้โดยสารรถไฟตู้หนึ่งปรากฏจากหน้าต่าง เป็นเหมือนหน่วยหนึ่ง (une nomade-unity)” Emile Lavielle นักวิชาการฝรั่งเศสตีความโดยอาศัยบริบทใน *Murphy* ว่า ตู้รถไฟนั้นหมายถึง ศีรษะของเบกเกตต์ ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นในสมองของเขา บทละครของเขาก็เช่นกัน³ ดังนั้นจึงตีความหมาย คำพูดของเอสตรางในที่นี้ได้ว่า พวกเขาอยู่ที่อื่น อยู่ในสมองของผู้แต่งบทละคร หรืออยู่บนเวทีละครเรื่องอื่น เรื่องราวที่เกิดขึ้นในละครเรื่องนี้เกิดขึ้นได้ในละครเรื่องอื่น ในทุกหนทุกแห่ง หรืออาจจะตีความว่า ตัวละครติดอยู่กับความคิดในสมองของตนเอง ในสมองของผู้แต่ง สถานที่เปิดโล่งรอบตัวเขาจึงไม่ต่างจากสถานที่ปิด

เหตุผลหนึ่งที่ละครเรื่องนี้ประสบความสำเร็จ อาจเป็นเพราะผู้ชมรู้สึกร่วมในมิติสถานที่บนเวทีว่าไม่ต่างจากในชีวิตประจำวันของเขา สถานที่เปิดอาจเป็นสถานที่ปิด สิ่งที่มีมองเห็นอาจเป็นเพียงภาพลวงตา มนุษย์มองเห็นชัดแจ้งจริงหรือ

ตัวละคร

อแล็ง รอบป์-กรีเยต์ กล่าวถึงตัวละครในสถานการณ์เปิดเรื่อง *คอยโกโตต์* ไว้ว่า “ชายสองคนบนเวที ไม่มีอายุ ไม่มีอาชีพ ไม่มีสถานภาพทางครอบครัว ไร้ที่อยู่อีกต่างหาก สรุปก็คือชายจรจัดสองคน”

ตัวละครใน *คอยโกโตต์* มี 5 ตัว ตัวละครคู่แรกชื่อ เอสตราง (ชื่อฝรั่งเศส) กับวลาติมีร์ (ชื่อรัสเซีย) ตัวละครคู่ที่สองชื่อ ปอชโซ (ชื่ออิตาลี) กับลักกี (ชื่ออังกฤษ) ตัวละครตัวสุดท้ายเป็นเด็กชายไม่มีชื่อ ผู้อ่านและผู้ดูละครคงต้องขบคิดกันเองว่า เหตุใดผู้แต่งจึงเลือกใช้ชื่อจากสี่ภาษาสี่เชื้อชาติ ทั้งๆที่ก่อนหน้านี้เขานิยมใช้ชื่อไอริชอันเป็นภาษาแม่ของเขา เช่น Molloy Murphy

ตัวละครเหล่านี้ถูกเนรเทศจากประเทศของตน มารวมอยู่ในที่แห่งเดียวกัน(ซึ่งก็ไม่ทราบว่าเป็นไหนหรืออย่างไร) เหมือนเบกเกตต์ที่ต่างจากเมืองแม่มาพำนักอยู่ในประเทศอื่น(ฝรั่งเศสและอังกฤษ) ตัวละครต่างเชื้อชาติมาร่วมกันรอคอย คอยโกโตต์ คล้ายจะบอกว่าการรอคอยอันไม่มีที่สิ้นสุดนี้เป็นเรื่องของมนุษยชาติทั่วถ้วนหน้า

เอสตรางกับวลาติมีร์เป็นคนจรจัด ตัวละครของเรื่องไม่ใช่วีรบุรุษดังที่เคยปรากฏในละครแต่ไหนแต่ไรมา เขาเป็นเพียงคนเร่ร่อน คนขอทาน เบกเกตต์สร้างตัวละครแหวกขนบนิยมโดยสิ้นเชิง เขาทั้งสองมีบุคลิกภาพต่างกัน เอสตรางสนใจเรื่องการกิน การนอน ชอบใช้อารมณ์และความรู้สึก เขาเป็นตัวละครที่เป็นตัวแทนสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ แต่วลาติมีร์นั้นคอยดูแลเอาใจใส่เอสตราง มีความรอบคอบ ใช้สมองพิจารณาวิเคราะห์เรื่องต่างๆ เขาจึงเป็นตัวแทนของสติปัญญาและความเฉลียวฉลาด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ Emile Lavielle : *En attendant Godot, Beckett, Coll. Poche critique, Paris : Classiques Hachette, 1972.*
 อ้างตาม ขจิตรา ภักดี : *ศิลปะการเขียนบทละครของ Samuel Beckett*, หน้า 338.

ปอชโซ่กับลักก็มีความสัมพันธ์กันนายบ่าวในองก์แรก แต่ในองก์ที่ 2 ซึ่งเวลาผ่านไปเพียง 1 วัน ปอชโซ่กลายเป็นคนตาบอด (โดยผู้แต่งไม่บอกสาเหตุ) และจำเป็นต้องพึ่งพาบ่าวของเขา แม้ปอชโซ่จะเป็น นายที่โหดร้ายและเห็นแก่ตัว แต่เขาก็ยอมรับว่าลักก็เป็นผู้ที่ทำให้เขาได้เข้าถึงสิ่งดีงามในชีวิต

ปอชโซ่ : ถ้าปราศจากเขา ฉันคงจะคิดจะรู้สึกได้แต่สิ่งต่ำช้า เพราะอาชีพของฉัน มัน...ช่างเออะ ความงาม ความกรุณา ลัจจะอันสูงส่ง สิ่งเหล่านี้ฉันเองเข้าไม่ถึงหรอก ดังนั้นฉันจึงต้องมี ศิลปินทาสสักคน (หน้า 45)

แม้ปอชโซ่จะโหดร้ายต่อเขา แต่ลักก็ก็ร้องไห้ไม่ยอมยกให้ปอชโซ่ขายเขาให้ผู้อื่น เขาปรารถนาจะอยู่กับปอชโซ่ต่อไป

ในการศึกษาความหมายของบทเจรจาในละคร อาจศึกษาได้จากบริบท ในละครเรื่องนี้เบกเกตต์สร้าง คำใหม่หลายคำ คำหนึ่งคือคำว่า knouk คำนี้ปรากฏครั้งแรกในหน้า 45 ในคำพูดของปอชโซ่ข้างต้นนี้ ปอชโซ่ กล่าวว่าเขาจำเป็นต้องมี knouk สักคน (ซึ่งก็คือลักก็) เมื่อเวลาตีมีร์ถามว่า knouk คืออะไร ปอชโซ่ตอบว่า

ปอชโซ่ : สมัยก่อนโน้นเรามีตลกหลวง สมัยนี้เรามี knouk ก็เฉพาะคนที่สามารถว่าจ้างได้แหละนะ (หน้า 46)

ปอชโซ่มี knouk ไว้เพื่อให้ตนเองเข้าถึง “ความงาม ความกรุณาและลัจจะอันสูงส่ง” (อ้างแล้ว) และนอกจากนี้ knouk ยังมีพรสวรรค์ต่างๆ “เขาเต้นรำ ร้องเพลง ท่องกลอน คิด ---” (หน้า 54)

ในภาษารัสเซียมีคำว่า knout แปลว่าแล้ ในเรื่องปอชโซ่ถือแล้คอยเขียนตลกร้ายก็อยู่เสมอ ลักก็จึงมีสภาพเยี่ยงทาสอีกประการหนึ่ง

ความหมายของคำใกล้เคียง ความหมายที่ได้จากบริบท รวมทั้งการที่ลักก็ปรารถนาจะอยู่กับปอชโซ่ต่อไป ไม่ให้ขายเขาแก่ผู้อื่น คำว่า knouk จึงอาจแปลได้ว่า ศิลปินทาส ลักก็เป็นศิลปินทาส

จะเห็นได้ว่าตัวละครคู่ทั้งสองคู่นี้ต่างมีบุคลิกลักษณะส่งเสริมซึ่งกันและกัน และต่างพึ่งพากัน ตัวละครแต่ละคู่ดูคล้ายภาพสมบูรณ์ของความเป็นมนุษย์ คงเป็นด้วยเหตุนี้เบกเกตต์จึงเสนอตัวละครคู่ ด้วยว่าตัวละครเดียวมีคุณสมบัติและทูลสมบัติไม่พร้อมในตัวของเขา

เด็กชายที่ไม่มีชื่อปรากฏบนเวที เพื่อบอกเวลาตีมีร์ว่าโกโดต์จะไม่มาในวันนี้แต่จะมาในวันพรุ่งอย่างแน่นอน เขายืนยันแก่เวลาตีมีร์ว่าเขาเพิ่งมาบอกเวลาตีมีร์เป็นครั้งแรก อย่างไรก็ตามในท้ายองก์ที่ 2 เด็กชายปรากฏตัวอีกครั้ง บอกข้อความเดียวกันและยืนยันว่ามาบอกเป็นครั้งแรกเช่นกัน

ผู้แต่งกำลังบอกผู้อ่านและผู้ชมว่า การรอคอยนี้เริ่มใหม่ทุกวัน เหมือนเดิม และไม่มีวันสิ้นสุดใช้ใหม่ มนุษยชาติตกอยู่ในภาวะการรอคอยเช่นนี้ใช้ใหม่ พวกเขา รอคอยโกโดต์ โกโดต์คือใคร

ผู้อ่านคงจะเห็นแล้วว่าบทละครของเบกเกตต์ไม่ใช่บทละครสำหรับอ่านเอาเรื่อง เพราะผู้แต่งไม่ได้แต่งให้เรื่องราวดำเนินไปอย่างมีเหตุผล ผู้อ่านจะสรุปเรื่องราวอย่างที่เคยอ่านบทละครหรือนวนิยายทั่วไป

ไม่ได้ ผู้อ่านได้แต่ติดตามสิ่งที่ตัวละครพูดและทำ คิดตาม ตีความตามโดยไม่ผูกเข้าเป็นเรื่องราว เช่นนี้ผู้อ่านจะเข้าใจละครเรื่องนี้ได้

ในการตีความว่าโกโดต์คือใคร ผู้อ่านและผู้ดูก็ต้องอ้างอิงตามคำพูดและการกระทำของตัวละครแต่ละตัว

แม้โกโดต์จะเป็นเพียงตัวละครที่ถูกกล่าวถึงโดยไม่ปรากฏบนเวทีในฐานะตัวละคร และเป็นตัวละครในชื่อเรื่อง แต่การที่ตัวละครสำคัญในเรื่องกล่าวถึงเขา เมื่อรอคอยเขาอย่างใจจดใจจ่อ รอแล้วรอเล่า โกโดต์จึงกลายเป็นตัวละครสำคัญที่สุดของเรื่อง

เมื่อดูความหมายของคำว่า Godot จากบริบท พบว่า Godot มีความหมายต่างกันไป คำพูดและคำอธิบายประกอบการแสดงที่ตัดตอนมาต่อไปนี้แสดงความหมายของคำว่า Godot พอสมควร

ปอลโซ : (...) สรุปรว่าพวกคุณจะไปกันตอนนี้ ขณะที่ยังสว่างอยู่ เพราะว่า อย่างไรก็ตามยังสว่างอยู่เลย (ทั้งสามคนมองดูท้องฟ้า) ถ้าฉันพวกคุณจะทำอย่างไรกับเรื่องนัดพบของพวกคุณ ที่นัดกับโกเดต์...โกโดต์...โกแดง --- (เจียบ) เอ้อ คุณก็เข้าใจไม่ใช่หรือว่าผมหมายถึงใคร อนาคตของพวกคุณก็ขึ้นอยู่กับเขา (เจียบ)...อนาคตใกล้ๆ นี้เลยแหละ (หน้า 38-39)

และในอีกแห่งหนึ่ง

วลาติมีร์ : (หยุดเดิน) ยังไม่มีคิดอีกหรือนี้ (ทั้งสามคนมองดูท้องฟ้า)

ปอลโซ : คุณคงจะไม่ไปก่อนมีคิดหรอกนะ

เอสตราอง : คือว่า...คุณเข้าใจใหม่ว่า...

ปอลโซ : ก็มันเป็นเรื่องธรรมดาเนี่ยะ ธรรมดาที่สุดเลย ถ้าผมเป็นคุณ ถ้าผมมีนัดกับโกแดง...โกเดต์...โกโดต์ เอ้อ คุณคงรู้ว่าผมหมายถึงใคร ผมก็จะคอยจนกว่าจะมีคนสนิทเสียก่อน แล้วจึงค่อยเลิกคอย (หน้า 49)

ในข้อความตัดตอนทั้งสองแห่งนี้ ตัวละครทั้งสามแห่งมองท้องฟ้าซึ่งมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ถึงพระผู้เป็นเจ้า ในคำว่าโกเดต์-Godet โกโดต์-Godot และโกแดง-Godin มีคำว่า God อีกทั้งประโยคที่ว่า "อนาคตของพวกคุณก็ขึ้นอยู่กับเขา" ทำให้ลงความเห็นได้ว่า Godot หมายถึงพระผู้เป็นเจ้า

นอกจากนี้ตั้งแต่แรกเริ่ม คำสนทนาของตัวละครอยู่ในบริบททางศาสนาหลายครั้ง เช่นการสำนึกผิดและบาปกำเนิด คัมภีร์ไบเบิล (หน้า 13) เรื่องใจสองคนที่ถูกตรึงไม้กางเขนพร้อมกับพระเยซู ซึ่งเบกเกตตีใช้คำว่า พระผู้ไถ่บาปแก่มนุษย์ -le Sauveur (หน้า 14) การกล่าวถึงนรกและนักบุญสี่องค์ (หน้า 14-15)

ตลอดทั้งเรื่อง วลาติมีร์จะกล่าวเตือนเอสตราองเสมอว่า "เรากำลังคอยโกโดต์" On attend Godot. (หน้า 16, 67, 84, 96, 109 และ 118) ประโยคที่กล่าวขานนี้เตือนผู้ชมและผู้อ่านให้ตระหนักถึงความมีอยู่เป็นอยู่ของบุคคลผู้หนึ่งซึ่งไม่ปรากฏตัว มีต่างจากความมีอยู่เป็นอยู่ของพระผู้เป็นเจ้า

ในตอนท้ายเรื่อง วลาติมีร์ชวนเอสตรางผูกคอตาย ถ้าโกโด้ยังไม่มาอีกในวันนี้ เมื่อเอสตรางถามว่าถ้าโกโด้มาแล้ว คำตอบของวลาติมีร์ก็คือ “เราก็จะพบทางสว่าง” –Nous serons sauvés (หน้า 133) คำกริยาที่ใช้ในภาษาฝรั่งเศสเป็นคำที่มีความหมายทางคริสต์ศาสนา เช่นเดียวกับที่เอสตรางกล่าวว่าตนนั้นถูกสาปแช่ง (Je suis maudit. หน้า 103)หรือถูกสาป (Je suis damné. หน้า 104) ซึ่งเป็นประโยคในคริสต์ศาสนาเช่นกัน

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าเอสตรางและวลาติมีร์มีลักษณะเป็นคนจริงจัง พวกเขาขอคอยโกโด้ซึ่งพวกเขาหวังให้เป็นที่พักพิง อีกทั้งบริบทในเรื่องทำให้อาจตีความได้ว่าโกโด้คือพระเจ้า บทละครเรื่องนี้นำเสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับความคิดหลักของ Blaise Pascal (ค.ศ.1623-ค.ศ.1662) นักปรัชญาฝรั่งเศสผู้เคร่งครัดศาสนาิกายฌ็องเซนีสต์ ว่าด้วยความทุกข์ยากของมนุษย์ที่ปราศจากพระเจ้า (la misère de l'homme sans Dieu.) เอสตรางและวลาติมีร์อยู่ในกลุ่มคนที่ยังไม่ได้รับพระกรุณา อย่างไรก็ตามในตอนจบเรื่อง แม้ทั้งสองจะชักชวนกันจากไป แต่พวกเขาก็มิได้ขยับเขยื้อน นั่นแสดงว่าพวกเขายังไม่สิ้นหวังที่จะรอคอย และการมีความหวังนี้เป็นเรื่องสำคัญสำหรับผู้มีศรัทธา

คำว่า Godot ในบริบทในเรื่องยังมีความหมายอื่น โกโด้อาจเป็นเพียงคนธรรมดาเพราะเขามีสถานภาพทางสังคมธรรมดา หลังจากเอสตรางถามวลาติมีร์เพื่อทบทวนความจำของตนเอง (และเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้ชม) ว่า โกโด้ตอบว่าอย่างไรเมื่อพวกเขาไปขอความช่วยเหลือ ทั้งสองก็ช่วยกันไล่เลียงสถานภาพทางสังคมของโกโด้

วลาติมีร์ : เขาขอไต่รถรองดูก่อน

เอสตราง : อย่างเงิบ ๆ

วลาติมีร์ : ปรีกษาครอบครัวของเขา

เอสตราง : เพื่อน ๆ ของเขา

วลาติมีร์ : ตัวแทนของเขา

เอสตราง : คนที่เขาเขียนจดหมายติดต่อด้วย

วลาติมีร์ : สมุดบันทึกของเขา

เอสตราง : บัญชีธนาคารของเขา

วลาติมีร์ : ก่อนที่จะบอก

เอสตราง : ก็เป็นธรรมดานั่นละ

วลาติมีร์ : นั่นนะสิ (หน้า 23-24)

จะเห็นได้ว่าโกโด้เป็นคนปกติทั่วไป มีครอบครัว เพื่อนฝูง มีอาชีพ (เขามีตัวแทน คนที่ติดต่อทางจดหมาย และบัญชีธนาคาร)

นอกจากนี้เขายังเป็นที่พักพิงของวลาติมีร์และเอสตรางได้

วลาติมีร์ : บางทีคืนนี้เราอาจได้นอนที่บ้านของเขา กินอีม่อนอุ่นสบายบนกองฟางแห้ง คุ่มคำที่จะคอย จริงไหม (หน้า 25)

คำว่า Godot นอกจากจะใกล้เคียงกับคำว่า God แล้ว ยังใกล้กับคำว่า godillots, godasses ซึ่งแปลว่ารองเท้า และในบทละครเรื่องนี้ก็พูดถึงรองเท้าโดยใช้คำในภาษาฝรั่งเศสสองคำนี้บ่อยครั้ง นอกจากนี้ โกโดต์อาจเป็นคำผสมจากชื่อ Gogo กับ Didi อันเป็นชื่อเล่นที่ Estragon และ Vladimir เรียกซึ่งกันและกันก็ได้ ในแง่นี้ Godot จึงเป็นเพียงสัญลักษณ์ของบางสิ่งบางอย่างซึ่งตัวละครคิดฝันขึ้นเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ เพราะพวกเขาห่อหุ้มและหมดหวังในชีวิตก็เป็นได้

เบกเกตต์สร้างฉากและตัวละครให้ต่างไปจากชนบ ไม่ยอมเฉลยชัดเจนว่า โกโดต์ เป็นใคร แต่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านและผู้ชมตีความได้หลายนัย ร่วมสร้างความหมายให้แก่บทละคร คงเป็นด้วยเหตุนี้ละครเรื่องนี้จึงประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง

บรรณานุกรม

ขจิตรา กังคานนท์: ศิลปะการเขียนบทละครของ Samuel Beckett อัดสำเนา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535

Beckett Samuel : *En attendant Godot* Minuit, 1952

Itinéraires littéraires XX siècle, tome II 1950-1990, Hatier, 1991

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย